

УДК 330.341:334.716

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНУ ПОВЕДІНКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Заїка Юлія Андріївна, асистент кафедри маркетингу та бізнес-адміністрування Приазовського державного технічного університету, м. Маріуполь, ел. адреса: illyuzi9_1207@mail.ru, тел. +38 (0629) 44-66-86

Zaika Julia, assistant of Marketing and business administration of Priazovskiy State Technical University, e-mail: illyuzi9_1207@mail.ru, tel. +38 (0629) 44-66-86

Zaika Julia. Factors influence the economic behavior of industrial enterprise.

The activity of industrial enterprises in conditions of market economy is realized is influenced by many factors. With the purpose of formation and implementation of strategy and ensuring the effective operation, enterprises should determine the course of their economic behavior and make management decisions under the influence of various factors. Therefore there is a need to determine the factors influencing the economic behavior of enterprises. Internal factors, in accordance with the types of economic behaviour are: commercial; financial; organizational; marketing; production. The external factors should be: the international level of influence the external environment; the macro-level of influence the external environment; the meso level of influence the external environment; the micro-level impact of the external environment. Thus, the set of factors of influence on economic behavior of enterprises is not exhaustive and does not describe all the circumstances affecting the business relationship and the efficiency of economic behavior. They may be supplemented, for example, natural factors related to natural or historical conditions and traditions of the community or individuals. Based on the analysis of the factors influencing the economic behaviour of enterprises it can be stated that: 1) the efficiency of economic behavior of an enterprise depends on many interrelated factors within the groups of internal and external factors; 2) between the internal and external factors there are also certain interdependence; 3) these factors can both stimulate and restrict or hinder the development of the enterprise.

Заїка Ю. А. Фактори впливу на економічну поведінку промислового підприємства.

Діяльність промислових підприємств в умовах ринкової економіки реалізується під впливом великої кількості факторів. З метою формування та реалізації стратегії розвитку та забезпечення ефективної роботи, підприємства повинні визначити лінію своєї економічної поведінки і приймати управлінські рішення під впливом різноманітних факторів. Тому виникає необхідність визначення факторів, що впливають на економічну поведінку підприємств. Внутрішні фактори, відповідно до типів економічної поведінки бувають: комерційні; фінансові; організаційні; маркетингові; виробничі. До зовнішніх факторів необхідно віднести: міжнародний рівень впливу зовнішнього середовища; макрорівень впливу зовнішнього середовища; мезорівень впливу зовнішнього середовища; мікрорівень впливу зовнішнього середовища. Таким чином, представлений в роботі набір факторів впливу на економічну поведінку підприємств не є вичерпним та не характеризує всі обставини, що впливають на підприємницькі відносини і ефективність економічної поведінки. Вони можуть бути доповнені, наприклад, природними факторами, пов'язаними з природними або історичними умовами, традиціями спільноти або окремих осіб. На основі аналізу факторів, що впливають на економічну поведінку підприємства, можна констатувати, що: 1) ефективність економічної поведінки підприємства залежить від багатьох взаємозалежних факторів в межах груп внутрішніх та зовнішніх факторів; 2) між внутрішніми і зовнішніми факторами також існують певні взаємозалежності; 3) ці фактори можуть як стимулювати, так і обмежувати або перешкоджати розвитку підприємства.

Заїка Ю. А. Факторы, влияющие на экономическое поведение промышленного предприятия.

Деятельность промышленных предприятий в условиях рыночной экономики реализуется под влиянием большого количества факторов. С целью формирования и реализации стратегии развития и обеспечение эффективной работы, предприятия должны определить линию своего экономического поведения и принимать управленческие решения под влиянием разнообразных факторов. Поэтому возникает необходимость определения факторов, влияющих на экономическое поведение предприятий. Внутренние факторы, в соответствии с типами экономического поведения бывают: коммерческие; финансовые; организационные; маркетинговые; производственные. К внешним факторам необходимо отнести: международный уровень влияния внешней среды; макроуровень влияния внешней среды; мезоуровень влияния внешней среды; микроуровень воздействия внешней среды. Таким образом, представленный в работе набор факторов воздействия на экономическое поведение предприятий не является исчерпывающим и не характеризует все обстоятельства, влияющие на предпринимательские

отношения и эффективность экономического поведения. Они могут быть дополнены, например, природными факторами, связанными с природными или историческими условиями, традициями сообщества или отдельных лиц. На основе анализа факторов, влияющих на экономическое поведение предприятия, можно констатировать, что: 1) эффективность экономического поведения предприятия зависит от многих взаимосвязанных факторов в пределах групп внутренних и внешних факторов; 2) между внутренними и внешними факторами также существуют определенные взаимозависимости; 3) эти факторы могут как стимулировать, так и ограничивать или препятствовать развитию предприятия.

Постановка проблеми. Діяльність промислових підприємств в умовах ринкової економіки реалізується під впливом великої кількості факторів, що обумовлено суттєвою нестаціонарністю внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства. Водночас, динамічний розвиток сучасної економіки вимагає від підприємства ефективної економічної поведінки, що пов'язано з підвищенням швидкості прийняття рішень в сферах розробки, виробництва і реалізації продукції, формування цінової політики, здійснення інвестиційних проектів, управління персоналом. Саме ефективна та адекватна економічній ситуації економічна поведінка промислового підприємства в ринкових умовах веде до більш гнучкої позиції на ринку, отримання конкурентних переваг, збільшення сегмента ринку і, як наслідок, збільшення прибутку [1, с. 109–112]. З метою формування та реалізації стратегії розвитку та забезпечення ефективної роботи, підприємства повинні визначити лінію своєї економічної поведінки і приймати управлінські рішення під впливом різноманітних факторів. Тому виникає необхідність визначення факторів, що впливають на економічну поведінку підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фактори, що впливають на економічну поведінку підприємств, які формуються під впливом певних економічних відносин, корпоративної культури, зовнішніх впливів, досліджували О.М. Балакирева, А.М. Ноур, В.В. Небрат, О.С. Дейнека, М.П. Іщенко та ін. науковці [2,3,4,5].

Виділення невирішених проблем. Для усунення негативних тенденцій економічного розвитку з метою підвищення стабільності діяльності промислових підприємств необхідно сконцентрувати увагу на забезпеченні їх ефективної економічної поведінки як фактору забезпечення не лише результативного функціонування, але й розвитку внутрішньоорганізаційної економічної системи підприємства на основі вдосконалення науково-методичного інструментарію щодо обґрунтування вибору управлінських рішень в сфері економічної поведінки промислових підприємств в умовах впливу на цей процес конкретних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.

Під прийняттям рішення розуміється побудова раціональних схем вибору альтернатив у діяльності підприємства на різних рівнях управління [6, с.117]. Тобто, – сукупність процедур та інструментів вибору найкращого рішення з можливих, тих, що розглядаються.

Метою статті є визначення факторів впливу на економічну поведінку промислового підприємства.

Результати дослідження. Для здійснення аналізу зовнішнього середовища підприємства виділяються такі види факторів [7, с.318-327; 8, с. 104-107]: фактори безпосереднього та опосередкованого впливу, фактори зовнішнього (мікро- і макро-) і внутрішнього впливу, фактори, що характеризують близьке та віддалене оточення, державне і міжнародне оточення, мікроекономічне і макроекономічне оточення. Оточення підприємства також можна поділити з огляду на характер факторів: природне, технічне, економічне, суспільне, політичне, юридичне і культурне.

З огляду на те, де формується вплив факторів на економічну поведінку підприємства – всередині підприємства чи зовні, та наскільки саме підприємство здатне впливати на зміну активності та напрямку впливу цих факторів, слід виділити внутрішні фактори економічної поведінки підприємства. Внутрішні фактори, відповідно до типів економічної поведінки (комерційна поведінка, тобто – спрямована на отримання вигоди;

фінансова поведінка – спрямована на забезпечення ефективних пропорцій у структурі капіталу та обсягів цього капіталу; організаційна поведінка – спрямована на налагодження продуктивних взаємовідносин між персоналом та керівництвом підприємства і між усіма співробітниками підприємства; маркетингова поведінка – орієнтована на потреби утримання та розширення ринку збуту продукції підприємства; виробнича поведінка – орієнтована на ефективне забезпечення виробничих процесів на підприємстві), можна об'єднати в конкретні групи (рис. 1.1)

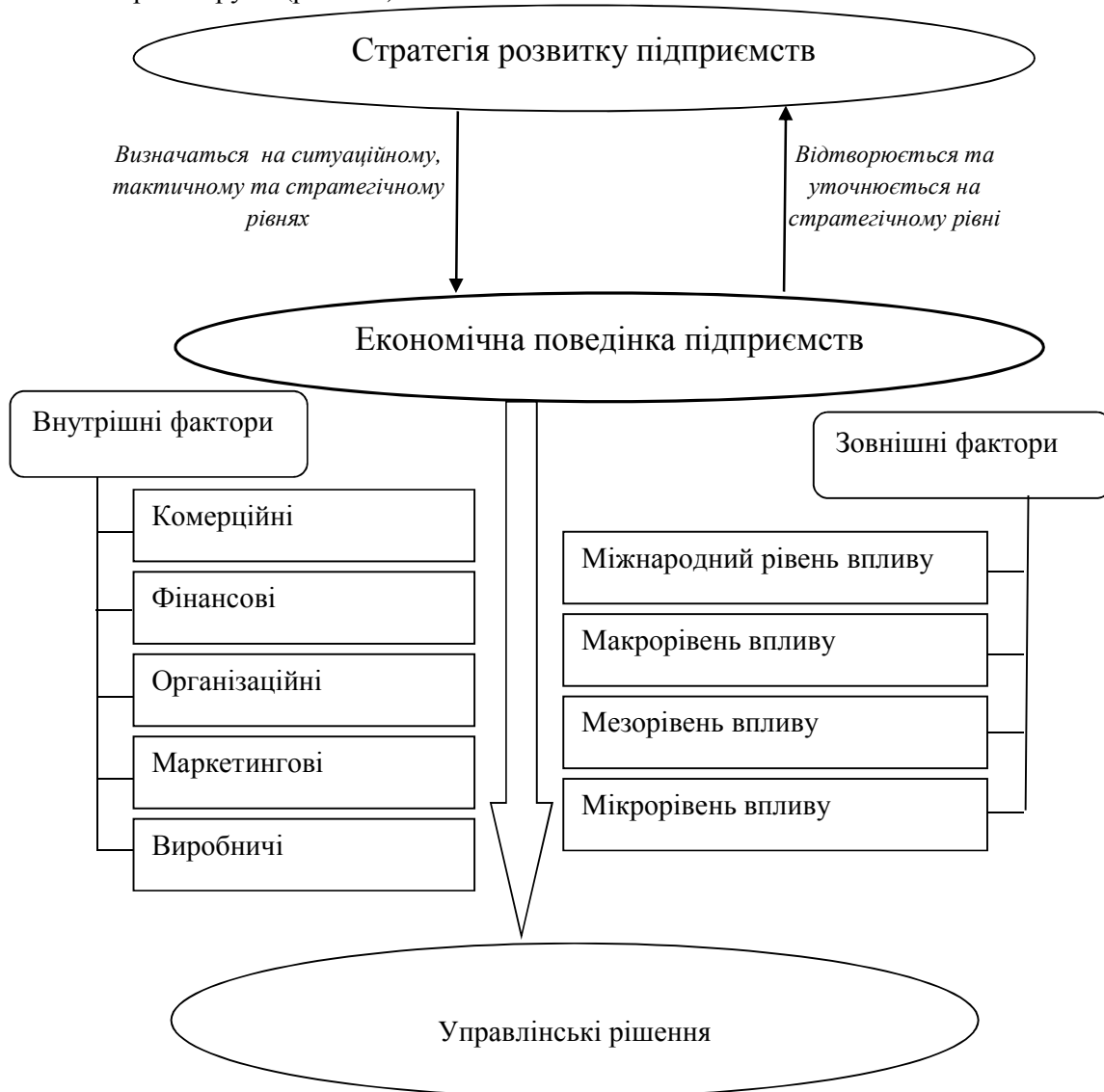

Рис. 1.1. - Фактори впливу на економічну поведінку підприємств.

Джерело: складено з використанням [9, 10]

- 1) міжнародний рівень впливу зовнішнього середовища:
 - темп зростання світової економіки;
 - конкуренція на світовому ринку;
 - міжнародні регуляторні акти;
 - ринкові прогнози;
 - технічний і технологічний прогрес;
- 2) макрорівень впливу зовнішнього середовища:

- інституційне середовище (стан законодавства, рівень розвитку інституцій, їх ефективність);
 - макроекономічне середовище (стан економіки країни);
 - кредитно-фінансове середовище (можливість отримання кредитів і т.ін.);
 - інвестиційне середовище (інвестиційна активність в країні, її інвестиційна привабливість);
 - інноваційне середовище (інноваційна активність в країні);
- 3) мезорівень впливу зовнішнього середовища
- стан ринку і галузі, в якому працює підприємство;
 - економічний стан регіону, в якому працює підприємство;
 - інвестиційне середовище в регіоні, в якому працює підприємство;
 - інвестиційне середовище в галузі, в якій працює підприємство;
 - рівень інноваційності галузі;
- 4) мікрорівень впливу зовнішнього середовища: споживачі (існуючі, колишні, потенційні); постачальники; партнери; конкуренти.

Перелік факторів за групами факторів в межах запропонованого підходу не є вичерпним та може уточнюватись та доповнюватись.

Зовнішні чинники мають вплив на економічну поведінку підприємства, яке постійно здійснює з ними різного роду взаємодію. Так, зміни в структурі капіталу підприємства не можуть бути аналізовані без віднесення до оточення підприємства і його факторів.

Зовнішнє середовище діє у відповідності зі своєю власною логікою, основи якої слід шукати у співпраці різних сторін і підприємств, що беруть участь в розвитку місцевого, регіонального рівня, або рівня країни. Партнерство цих учасників розвивається з плином часу у стабільні відносини, що дозволяє їм краще використовувати наявні ресурси. Взаємовідносини між партнерами і співробітництво (стосовно як використання існуючих власних ресурсів, так і спільно створених ресурсів) сприяють утворенню специфічних зовнішніх впливів.

Макроекономічні фактори потрібно розуміти як елементи зовнішнього оточення підприємства, визначені на рівні держави, натомість мікроекономічні чинники обіймають елементи мікроекономічного оточення на рівні економічного суб'єкта (підприємства, домогосподарства).

Макроекономічні фактори створюють економічні і юридичні умови для функціонування підприємств та їх економічної поведінки. Вони стосуються загальних принципів функціонування держави і його інституцій, визначають межі функціонування всіх підприємств.

Мікроекономічні фактори відносяться до конкретного підприємства, діючого на даному просторі. Мікроекономічні фактори створюють певного виду комплект принципів і рішень, якими користуються окремі підприємства залежно від умов, що виникли, і потреб, що існують.

До економічних факторів міжнародного рівня слід зарахувати: темп зростання світової економіки, конкуренцію на світовому ринку, міжнародні регуляторні акти, ринкові прогнози а також технічний і технологічний прогрес.

Підприємства не можуть управляти факторами, які формують його оточення, однак повинні ідентифікувати і аналізувати їх з метою отримання комплексної інформації, яка принципово може впливати на раціональність економічної поведінки в процесі прийняття управлінських рішень.

Серед найбільш впливових зовнішніх факторів можна виділити: державне втручання, інновації і конкуренцію.

Стосовно внутрішніх факторів, то є серед них наявні, які досить легко виміряти – ресурси підприємства, але є такі як: технологія, мотивація персоналу підприємства;

реальна вартість нематеріальних активів, є прикладом факторів, які виміряти та оцінити досить складно. Водночас, такі, складні для вимірювання фактори, істотно впливають на діяльність сучасного промислового підприємства, але їх проблематично включити до емпіричної моделі.

Аналіз факторів, що впливають на економічну поведінку підприємства не одноразовий акт, а складний процес, в ході якого вплив факторів є змінним і збільшується зі збільшенням масштабу діяльності підприємства. Аналіз факторів впливу на економічну поведінку підприємства стосується визначення його сильних і слабких сторін а також шансів і загроз (напр. за допомогою методу SWOT, матриці БКГ тощо)

Отже, у процесі моделювання економічної поведінки виникає потреба максимально адекватної оцінки впливу найважливіших факторів, які можна виміряти і включити в регресійний аналіз, і використання комбінації процедур для оцінки впливу факторів, які неможливо виміряти і прямо включити в аналіз. Включення специфічних фіксованих змінних необхідне для контролю впливу факторів, що не залежать, або умовно залежать від часу: галузь, в якій працює аналізоване підприємство; місце розташування підприємства; монополістичний статус; структура власності підприємства.

Фіксовані часові фактори (рік) включаються для контролю впливу на діяльність промислового підприємства загальних економічних тенденцій. Можливий вплив різних темпів промислового зростання в конкретних галузях здійснюється включенням галузевих специфічних трендів.

В якості інструментальних змінних використовуються фактори, що прямо впливають на економічну поведінку підприємства, але не чинять при цьому прямого впливу на результати діяльності даного підприємства. Ці фактори-змінні включають частку державних підприємств в промисловому обсязі виробництва галузі та кількість зайнятих працівників в галузі, темпи зростання виробництва в галузі в попередньому періоді і індикатор для орендних підприємств. Так, приватизація чи діяльність підприємств під контролем держави найбільш ймовірно впливає на економічну поведінку підприємства в середовищі з високими темпами реформ. Зростання виробництва в галузі також спонукає інвесторів входити на зростаючі ринки і ставати власниками активів і фірм в галузях промисловості з найкращими темпами зростання і перспективами розвитку. Але ці фактори, що, безперечно, чинять вплив на процес прийняття управлінських рішень підприємства стосовно його економічної поведінки, не є визначальними та такими, що прямо впливають на ефективність та результативність підприємства.

Висновки. Таким чином, представлений в роботі набір факторів впливу на економічну поведінку підприємств не є вичерпним та не характеризує всі обставини, що впливають на підприємницькі відносини і ефективність економічної поведінки. Вони можуть бути доповнені, наприклад, природними факторами, пов'язаними з природними або історичними умовами, традиціями спільноти або окремих осіб.

На основі аналізу факторів, що впливають на економічну поведінку підприємства, можна констатувати, що: 1) ефективність економічної поведінки підприємства залежить від багатьох взаємозалежних факторів в межах груп внутрішніх та зовнішніх факторів; 2) між внутрішніми і зовнішніми факторами також існують певні взаємозалежності; 3) ці фактори можуть як стимулювати, так і обмежувати або перешкоджати розвитку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Кругляк С.О. Фінансова стійкість в системі забезпечення безперервної діяльності і розвитку сучасних підприємств / С.О. Кругляк, О.А. Сметанюк // Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції [«Поведінкові засади розвитку підприємств в контексті менеджменту: генезис і перспективи»], (Вінниця, 22–23 травня 2014 р.). – Вінниця: ФОП Рогальська І.О., 2014. – С. 109–112

2. Балакирева О. Влияние социально-экономического неравенства на экономическое поведение населения Украины / О. Балакирева, А. Ноур // *Економіка України* – 2011. - №11. – С.60- 68
3. Дейнека О.С. Экономическая психология / О.С. Дейнека. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2000. – 160с.
4. Моральний вимір економіки: соціальна відповідальність бізнесу та економічна ефективність: монографія / за ред. Г.Ф. Хоружого. – К.: УБСНБУ, 2009. – 255с.
5. Нисанов Я. И. Экономическое поведение человека как феномен хозяйственной реальности : диссертация ... кандидата экономических наук : 08.00.01 / Нисанов Я. И.; [Место защиты: Рос. гос. торгово-эконом. ун-т].- Москва, 2008.- 198 с
6. Лепейко Т.І. Управління персоналом підприємства в умовах невизначеності (поведінковий підхід): монографія / Лепейко Т.І., Миронова О.М. – Харків : ХНЕУ, 2010. – 236 с.
7. Основи економічної теорії: політекономічний аспект / ред. В. Базилевича – К., 2004. – 616 с.
8. Шевченко О. О. Історія економіки та економічної думки : сучасні економічні теорії. – К. : Центр учбової літератури, – 2012. – 288 с.
9. Бутенко Н. Ю. Організаційна поведінка. / Н. Ю. Бутенко, Л. М. Хоменко, А. Є. Чер-пак ; за заг. ред. Н. Ю. Бутенко. – К. : КНЕУ, 2008. – 744 с.
10. Карачина Н.П. Економічна поведінка машинобудівних підприємств. –автореферат дис. ...д-ра екон. наук. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Львів, 2012. – 50 с

References:

1. Kruglyak S.O. Finansova stijkiť v sy'stemi zabezpechennya bezpererвної diyal'nosti i rozvy'tku suchasny'x pidpry'emstv / S.O. Kruglyak, O.A. Smetanyuk // *Materialy I Mizhnarodnoyi naukovo-prakty'chnoyi konferenciyi [«Povedinkovi zasady rozvy'tku pidpry'emstv v konteksti menedzhmentu: genezy's i perspekty'vy'»]*, (Vinny'cya, 22–23 travnya 2014 r.). – Vinny'cya: FOP Rogal's'ka I.O., 2014. – S. 109–112
2. Balaky'reva O. Vly'yany'e socy'al'no- ekonomy'cheskogo neravenstva na ekonomy'cheskoe povedeny'e naseleny'ya Ukrayny / O. Balaky'reva, A. Nour // *Ekonomika Ukrayiny* – 2011. - #11. – S.60- 68
3. Dejneka O.S. Ekonomy'cheskaya psy'xology'a / O.S. Dejneka. – SPb.: Y'zd-vo S.-Peterb. un-ta, 2000. – 160s.
4. Moral'ny'j vy'mir ekonomiky': social'na vidpovidal'nist' biznesu ta ekonomichna efekty'vnist': monografiya / za red.. G.F. Xoruzhogo. – K.: UBSNBU, 2009. – 255s.
5. Ny'sanov Ya. Y'. Ekonomy'cheskoe povedeny'e cheloveka kak fenomen hozyajstvennoj real'nosti' : dy'ssertacy'a ... kandy'data ekonomy'chesky'x nauk : 08.00.01 / Ny'sanov Ya. Y'. ; [Mesto zashhy'ty: Ros. gos. torгово-эконом. un-t].- Moskva, 2008.- 198 s
6. Lepyko T.I. Upravlinnya personalom pidpry'emstva v umovax nevy'znachennosti (povedinkovy'j pidxid): monografiya / Lepyko T.I., Myronova O.M. – Xarkiv : XNEU, 2010. – 236 s.
7. Osnovy' ekonomichnoyi teorii: politekonomichny'j aspekt / red. V. Bazy'levy'cha – K., 2004. – 616 s.
8. Shevchenko O. O. Istoriya ekonomiky' ta ekonomichnoyi dumky' : suchasni ekonomichni teorii. – K. : Centr uchbovoyi literatury', – 2012. – 288 s.
9. Butenko N. Yu. Organizacijna povedinka. / N. Yu. Butenko, L. M. Xomenko, A. Ye. Cher-pak ; za zag. red. N. Yu. Butenko. – K. : KNEU, 2008. – 744 s.
10. Karachy'na N.P. Ekonomichna povedinka mashy'nobudivny'x pidpry'emstv. –avtoreferat dy's. ...d-ra ekon. nauk. 08.00.04 – Ekonomika ta upravlinnya pidpry'emstvamy' (za vy'damy' ekonomichnoyi diyal'nosti). – L'viv, 2012. – 50 s

Ключові слова: зовнішні фактори; внутрішні фактори; економічна поведінка; промислове підприємство; прийняття рішень; міжнародне оточення, мікроекономічне і макроекономічне оточення

Ключевые слова: внешние факторы; внутренние факторы; экономическое поведение; промышленное предприятие; принятие решений; международное окружение, микроэкономическое и макроэкономическое окружение

Keywords: external factors; internal factors; economic behavior; industrial enterprise; decision-making; international environment, microeconomic and macroeconomic environment

Рецензент: Хаджинова О.В., декан економічного факультету ПДТУ, д.е.н., доцент